

Svar på remiss avseende Delbetänkande av Utredning om vinst i skolan (SOU 2025:37)

Utbildningsdepartementets diarienummer U2025/01015

Kommunens ställningstagande

Luleå kommun ser generellt positivt på delbetänkandet i sin helhet då syftet är att skydda elever och samhälle från kortsiktiga som oseriösa aktörer i den fristående skolsektorn. De föreslagna regelverksförändringarna, som bland annat innebär att fristående huvudmän tvingas särredovisa sina skolenheter, ökar transparensen och möjliggör för tillsynsmyndigheterna att kunna följa upp offentliga medel på ett enklare sätt. Det föreslagna värdeöverföringsförbudet, kopplat till vissa situationer, som exempelvis vid nyetablering, ägarbyte eller kvalitetsbrister, skapar incitament för långsiktighet och ökad kvalitet.

Sammanfattning

Utredarna föreslår skärpta villkor för friskolesektorn med främst betoning på vinstutdelningsbegränsning och i vissa fall som vid nyetablering, ägarbyte samt vid uppkomna brister, ett så kallat värdeöverföringsförbud. Vidare vill utredarna att det ska bli mer likvärdigt och tydligare i skollagen vid bedömning av den fristående huvudmannens ekonomiska förutsättningar att bedriva skolverksamhet. Skolinspektionen och kommuner (som är tillsynsmyndighet för kommunens förskola och pedagogiska omsorg) behöver få bättre förutsättningar att bedriva likvärdig tillsyn.

Genom ett utökat krav på särredovisning av enskilda skolenheter, ges ökade möjligheter att kunna följa offentliga medlens användning. Idag är det svårt att följa hur skolpeng och statsbidrag används i enskilda skolenheter och den fristående huvudmannen kan enkelt flytta resurser inom bolagskoncernen. Krav på särredovisning gäller dock endast den fristående verksamheten.

De fristående enheter som missköter sig, exempelvis genom att inte följa värdeöverföringsförbudet eller krav på särredovisningen, eller inte rapportera in ägar- och ledningsförändringar i tid, inte rapportera in nedläggningar i tid, inte rapportera in årsredovisningar i tid, kan dömas till sanktionsavgifter. Därutöver ges utökade möjligheter för kommunen att kräva återbetalning av skolpeng vid vissa situationer, som vid brott eller felaktiga utbetalningar.

I utredningen påtalas också svårigheten kring att bedöma likvärdigheten i förslagen. Genom att fristående enheter återfinns i alla verksamheter, även i förskola och pedagogisk omsorg där kommunen själva är tillsynsmyndighet,

försvåras insynen i alla processer. Det unika i kontexten är att kommuner både är huvudman, tillståndsgivare, utövar tillsyn och betalar ut skolpeng till kommunens fristående förskolor. Likvärdighetsproblemet har sitt ursprung i att kommuner, men även mindre fristående enheter, har olika resurser till att möta upp utökade krav, kommuner gör också olika bedömningar och tillsynen skiljer sig åt.

Luleå kommun lämnar följande synpunkter, *kursiv stil*.

Luleå kommuns ställningstagande

I utredningen lämnas förslag om värdeöverföringsförbud vid nyetablering (första 5 åren) eller ägarbyte (första 5 åren). Med ägarbyte avses förändring av det bestämmande inflytandet över en enskild huvudman.

Luleå kommun: Anser att förslaget är bra då det främjar långsiktighet, som i sin tur är bra för elever och samhället. Det är fullt rimligt att skolverksamheten primärt byggs upp i grunden och att därmed allt fokus som kapital riktas mot elevernas behov.

Krav på införande av särredovisning av skolenheter.

Luleå kommun: Anser att förslaget är bra då det ökar transparensen i hur offentliga medel används i den fristående sektorn. Idag är det svårt att följa hur skolpengen och statsbidragen används och den fristående huvudmannen kan utan vidare flytta resurser inom skolkoncernen. Precis som utredningen påtalar krävs en särredovisning av dess skolenheter ifall ett värdeöverföringsförbud ska vara möjligt att införa. Förslaget gäller endast fristående verksamhet.

I dag är det möjligt att göra värdeöverföringar, som till exempel utdelningar, även när en verksamhet uppvisar brister. Utredningen föreslår därför en bestämmelse om att tillsynsmyndigheten får förena ett föreläggande med värdeöverföringsförbud i 2 år.

Luleå kommun: Anser att förslaget är bra, fristående enheter med kvalitetsbrister ska rimligtvis inte kunna föra ut kapital från bolaget. Samtidigt behöver kommuner, som utövar tillsyn mot kommunens förskolor och pedagogiska omsorger, få rätt förutsättningar och verktyg i sitt arbete. Om flera myndigheter ska samverka uppstår utmaningar som ansvarsbegränsningar och ledtider kan bli långa.

Utredarna anser att det behöver bli tydligare i skollagen vilka omständigheter som myndigheterna ska ta hänsyn till vid bedömningen av enskilda huvudmäns ekonomiska förutsättningar, både i tillståndsprövningen och i tillsynen.

Luleå kommun: Anser att förslaget är bra. Redan idag finns vissa oklarheter över vilka ekonomiska förutsättningar som ska krävas för den fristående verksamheten,

exempelvis vilken soliditetsmått eller annat resultatmått som är tillräcklig för att inte kommunen ska göra en anmärkning.

Utredarna anser att information om skolnedläggningar ska lämnas i så god tid att det ger såväl kommuner som elever och vårdnadshavare möjligheter att planera och vidta åtgärder inför den kommande nedläggningen.

Luleå kommun: Anser att förslaget är bra. Att koppla olika tidsaspekter kring krav skapar också mer administration och kontroll. Det är inte omöjligt att vissa kommuner behöver bygga upp ett mer omfattande kontrollsystem.

Utredarna föreslår att det i skollagen införs en skyldighet för enskilda huvudmän att i vissa fall återbetala kommunalt bidrag (skolpeng) för förskola, grundskola, gymnasieskola och fristående fritidshem, samt en rätt för kommuner att återkräva dessa bidrag.

Luleå kommun: Anser att förslaget är bra, dock sker detta redan idag i viss utsträckning. Genom att kommunen betalar ut grundbelopp per elev varje månad till fristående verksamheter är det enkelt att göra avdrag (indirekt återbetalning) i kommande utbetalning. Det är värt att påtala vikten av transparens och tydlighet, kommunens kommunikation med fristående skola ska vara saklig och professionell, då ökar sannolikheten för ömsesidighet. En återbetalning av medel som använts vid brott eller om friskolan inte fullföljt sina åtaganden kring tilläggsbeloppet torde vara en självklarhet.

Utredarna bedömer att införande av sanktionsavgifter kan leda till ökad regelefterlevnad och effektivisera tillsynen. En sanktionsavgift (10 000-10 000 000) ska kunna tas ut av tillsynsmyndigheter när den fristående huvudmannen gör överträdelse mot värdeöverföringsförbudet, eller om huvudmannen inte lämnar in årsredovisning, rapporterar ägarförändringar eller inte särredovisar enheterna i tid.

Luleå kommun: Anser att sanktionsavgifter är bra eftersom det skapar incitament för fristående enheter att rapportera in i tid och bättre följa regelverken. Ökade sanktionsavgifter innebär ökad risk för fler överklagningar och därmed ökad administration.

Utredarna bedömer att huvudmannens ekonomiska ansvar för utveckling av verksamheten behöver förtydligas. Därför behöver regeringen införa villkor för vissa riktade statsbidrag med kvalitetshöjande syfte. I utredningen nämns också förslag på att villkora vissa riktade statsbidrag kopplade till värdeöverföring.

Luleå kommun: Genom att grundskolan, oavsett huvudman, allt väsentligt drivs med offentliga medel är det viktigt att resurserna också används på ett sådant sätt som lagstiftaren avser. Att villkora vissa statsbidrag och koppla dessa till värdeöverföring är fullt rimligt, exempelvis riktade statsbidrag som avsändaren menar ska användas till att förbättra verksamheten eller åtgärda kvalitetsbrister. Skollagen är samtidigt tydlig och ställer likvärdiga krav på kommunala som fristående huvudmän, därmed borde statsbidrag villkoras lika oavsett huvudman.

Utredarna föreslår ändringar som underlättar för tillsynsmyndigheterna att besluta om att stänga fristående förskolor och skolor vid brister. Det ska också bli enklare för Skolinspektionen att på kommunens bekostnad vidta de åtgärder som behövs i en kommunal skola samt besluta om verksamhetsförbud för kommunala skolor.

Luleå kommun: Anser att förslagen generellt är bra, alla skolenheter som inte kan erbjuda eleven, oavsett huvudman, den lagliga rätt till en likvärdig kvalitativ skolgång måste omedelbart åtgärda brister eller i värsta fall stängas.

Införande av tvångsförvaltning av fristående skolor.

Luleå kommun: Anser att förslaget är bra. Likvärdighet och verktyg för att säkerställa en kvalitativ skola är centralt.

Utredarna föreslår att Skolinspektionen vid tillsyn och kvalitetsgranskning får höra elever under 16 år utan vårdnadshavares samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Barn i förskolan omfattas inte av förslaget.

Luleå kommun: Anser att förslaget kan vara bra men att det också är viktigt att säkerställa en korrekt metodik, exempelvis att respondenterna väljs ut slumpvis och att urvalet är tillräckligt stort för ökad signifikans.

Övrigt

I utredningen finns en del övriga förslag; som krav på juridisk person för enskild huvudman, krav på revisorsgranskning, krav på att lämna in årsredovisning till tillsynsmyndigheten, krav på långsiktighet i ansökan, rimligt vitesbelopp samt tillämpning av inhibition.

Luleå kommun: Anser att flera av förslagen är bra men att det samtidigt, som påtalats tidigare, ökar administrationen och komplexiteten i ärenden då flera parter ska granska och kommentera ärenden. Krav på juridisk person (ex. aktiebolag) kan som utredningen påtalar eliminera att huvudman blandar ihop privatekonomin i skolverksamheten, samtidigt syftar ett aktiebolag till att tjäna pengar till dess aktieägare. Drivkraften för vinst stärks antagligen i ett aktiebolag i relation till att exempelvis driva skolan i en förening.

Skärpt ägarprövning

I tilläggsdirektivet framgår det att utreda vidare skärpta krav vid ägarprövning i samband med ägarbyte eller annan ändring av den fristående verksamheten. Stärkt kapitalkrav, förbud mot ägare från tredjeländer, krav på ekonomiska garantier samt förslag om att garantera elevers rätt att fullfölja utbildningen nämns.

Luleå kommun: Anser att skärpt ägarprövning kan vara bra men att olika förslag också behöver vägas mot varandra för största samhällsnytta och likvärdighet. En återreglering av skolsektorn bör rimligtvis minska på incitamentet för nya fristående aktörer. Skärpta krav slår antagligen mer negativt mot mindre fristående aktörer i relation till större. Kommuner, i egenskap av tillsynsmyndighet för förskola och pedagogisk omsorg, får ytterligare administrativa krav på sig, vilket tenderar att driva kostnader.

För Luleå Kommun

Andreas Skarvö
Controller